

УДК 378.018.43:[159.9:331.548]

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-1.18>

О. П. Аматыєва

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
Донбаського державного педагогічного університету

М. О. Демченко

доктор філософії,
методист навчально-методичного відділу
Донбаського державного педагогічного університету

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 – ПСИХОЛОГІЯ (ОСВІТНЯ ПРОГРАМА – ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ)

Статтю присвячено актуальній темі сучасної вищої освіти – використанню електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі закладу вищої освіти. Наведено переваги впровадження електронних освітніх ресурсів в освіту. Проаналізовано дослідження за проблемами використання електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі закладів вищої освіти. Виділено проблеми, які вирішуються здобувачами вищої освіти та викладачами в дистанційному навчанні. Показано, що ефективність дистанційного навчання визначається використанням педагогічних технологій, які лежать в основі дистанційних курсів, і дає реальну можливість отримати освіту або поліпшити свої знання з певної навчальної дисципліни. Особливу увагу спрямовано на аналіз навчальної платформи Moodle, розглянуто переваги використання платформи Moodle в освітньому процесі закладу вищої освіти, серед яких: можливість використовувати не лише підручники та посібники, а й додаткові ресурси (статті сторонніх сайтів, презентації тощо); можливість працювати з платформою з різних місць, використовуючи домашній комп'ютер, ноутбук, планшет чи смартфон; самостійний вибір часу та темпу навчання; можливість повернутися до будь-якої теми й ознайомитися з теоретичним матеріалом повторно; отримання консультацію викладача в будь-який час (особисті повідомлення, коментарі до завдань).

Проаналізовано етапи проектування дистанційного курсу: аналіз, проектування, розвиток, виконання, оцінка.

Наукову роботу присвячено пошуку ефективних та цікавих способів залучення здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання. Розглянуто структуру та зміст дистанційного курсу з навчальної дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» (освітня програма «Практична психологія»). Наведено перелік основних тем для вивчення дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи», приклади основних завдань для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю, а також завдання для самостійної роботи.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційний курс, дистанційна освіта, профорієнтаційна робота, здобувачі.

Постановка проблеми. Сучасному періоду розвитку суспільства притаманні значні соціально-економічні зміни, пов'язані з комплексним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери життєдіяльності особистості.

Упровадження електронних освітніх ресурсів в освіту дає змогу осучаснити процес підготовки майбутніх фахівців галузі психології, а саме: можливість доступу до електронних освітніх ресурсів у будь-який час у будь-якому місці, здійснення якісно нового рівня взаємодії учасників освітнього процесу, перехід від пасивного навчання до самоосвіти (активного навчання). Окрім того, викори-

стання електронних освітніх ресурсів дає змогу самостійно вибирати темп навчання, повернутися до попередніх тем, зберегти й переглянути електронне листування з викладачем.

Водночас виникає проблема недостатньої комп'ютерної грамотності фахівців, зокрема використання електронних освітніх ресурсів під час організації освітнього процесу з дітьми у взаємодії з батьками вихованців, а також у процесі організації психологічної роботи з педагогічними кадрами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні виконано низку дисертаційних досліджень стосовно проблем використання елек-

тронних освітніх ресурсів в освітньому процесі закладів вищої освіти: С. Дяченко «Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників» (2009 р.); К. Віттенберг «Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов» (2010 р.); Г. Стеценко «Методика використання освітніх вебресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики» (2010 р.); І. Пліш «Використання інформаційно-комунікаційних технологій управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах» (2012 р.); С. Денисенко «Психолого-педагогічні засади проектування мультимедійного контенту електронних освітніх ресурсів для вищого навчального закладу» (2013 р.); Л. Гаврилова «Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій» (2015 р.); О. Ясько «Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет» (2017 р.); С. Петренко «Формування ІКТ-компетентності майбутніх учителів математики у процесі фахової підготовки» (2018 р.); О. Удовиченко «Підготовка майбутніх учителів інформатики до професійної освіти засобами електронних освітніх ресурсів» (2018 р.); О. Черних «Соціально-педагогічний супровід безпечної поведінки дітей в Інтернеті» (2018 р.).

Мета статті – розглянути структуру та зміст курсу дистанційного навчання з дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» (освітня програма «Практична психологія»).

Виклад основного матеріалу. У законі України «Про освіту» дистанційну форму навчання потрактовано як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Дистанційне навчання неможливе без відповідного програмного забезпечення. Сьогодні в закладах освіти України використовуються різні системи дистанційного навчання (умовно безкоштовні, платні).

Навчальна платформа Moodle – це безкоштовна система. Вона не потребує жодного платного програмного забезпечення, орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між викладачем та учнями, хоча й уможлиблює організацію традиційних дистанційних курсів, а також підтримку очного навчання.

На дистанційній платформі Moodle студенти отримують: доступ до навчальних та додаткових

матеріалів, засобів для спілкування й тестування; можливість переглядати результати проходження дистанційного курсу чи тесту; можливість спілкування з викладачем через особисті повідомлення, форум, чат; можливість завантаження файлів із виконаними завданнями; можливість використання нагадувань про події на курсі.

Викладачі мають можливість: розробляти й упроваджувати авторські дистанційні курси; розміщувати навчальні матеріали, а також відео-, аудіо- й презентаційні матеріали; додавати різноманітні елементи курсу; використовувати різні типи тестів; автоматично формувати тести; додавати різноманітні плагіни до курсу, що дає змогу викладачу використовувати різноманітні сторонні програмні засоби для дистанційного навчання.

У навчальній платформі Moodle використовують такі ресурси й види діяльності: «База даних», «Вибір», «Вікі», «Глосарій», «Завдання», «Зовнішній засіб», «Обстеження», «Семинар», «Тест», «Урок», «Форум», «Чат», «Книга», «Напис», «Папка», «Сторінка», «Файл».

Окрім того, платформа Moodle містить IMS – контент-пакет, що дає змогу завантажувати zip-архіви і додавати їх до курсу як ресурси, а також URL-модуль, що дає можливість викладачеві забезпечити вебпосилання як ресурс курсу. URL-адреси можуть бути додані до будь-якого іншого ресурсу або виду діяльності через текстовий редактор [1; 3–5; 7].

Отже, створено велику кількість систем для організації дистанційного навчання в освітніх закладах (загальноосвітні заклади, ліцеї, коледжі, технікуми, заклади вищої освіти). Рівень систем дистанційного навчання постійно підвищується, що дає змогу вдосконалювати освітній процес.

Уважаємо, що Moodle – найбільш поширена й досконала платформа для дистанційного навчання, бо безкоштовна, не потребує додаткового програмного забезпечення, має простий і зрозумілий інтерфейс, велику кількість модулів (видів діяльності).

Перевагами платформи Moodle, на нашу думку, є:

- можливість створювати та зберігати навчальні матеріали, що дає змогу витратити менше часу на пошук інформації для вивчення тієї чи тієї теми, курсу;

- можливість використовувати не лише електронні підручники, посібники у вигляді тексту, а й інші ресурси, наприклад статті сторонніх сайтів, презентації, відеоролики (у вигляді гіперпосилань);

- можливість працювати з платформою з різних місць: робочого чи домашнього комп'ютера, дистанційно чи в освітньому закладі;

- можливість оперування засобами платформи людям із будь-якою освітою, різного віку, різних

фізичних можливостей (з особливими потребами) та різним рівнем володіння комп'ютером (від базового);

– навчання може здійснюватися як у режимі реального часу (онлайн-лекції, семінари, вебінари), так і асинхронно (слухач самостійно вибирає час та темп навчання);

– слухачі мають можливість обговорювати конкретну тему, ситуацію, проблему як із викладачем (особисті повідомлення, коментарі до самостійних чи практичних завдань), так і між собою (форум, чат);

– система передбачає автоматичне розповсюдження повідомлення між учасниками курсу чи групи;

– Moodle дає змогу контролювати активність кожного слухача (студента);

– слухач (студент) має можливість у будь-який час переглянути журнал оцінок, зауваження від викладача;

– викладач залежно від успішності слухачів (студентів) може коригувати послідовність подання матеріалів, надавати додаткові завдання для більш успішного засвоєння теми, курсу.

Розроблення дистанційного курсу з дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» відбувалася згідно із запропонованими В. Биковим, В. Кухаренко, Ю. Сиротенко, О. Рибалко, Ю. Богачковим етапами проектування дистанційного курсу [6]:

– аналіз: аналізується діяльність, формуються завдання, характеризується цільова група, визначається мета навчання;

– проектування: визначається послідовність навчання, здійснюється добір методів навчання, розробляється схема навчання;

– розвиток: відповідно до схеми навчання відбувається генеза дистанційного курсу (план занять, наповнення вправами й матеріалами, поточний та підсумковий контроль);

– виконання: студенти групи проходять дистанційне навчання;

– оцінка: поточне й підсумкове оцінювання (поточне оцінювання – після кожної теми курсу, підсумкове – після опрацювання всього курсу).

Платформою дистанційного курсу «Основи профорієнтаційної роботи» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» став сайт дистанційного навчання ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», розташований у середовищі Moodle за адресою: <http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/login/index.php>.

Програма дистанційного курсу повністю відповідає робочій програмі вивчення дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» (053 «Психологія»). У процесі вивчення дисципліни виокремлено теми:

Тема 1. Життєві цілі і плани. Дилема життєвого шляху.

Тема 2. Професійне самовизначення особистості.

Тема 3. Розвиток професійно зумовлених деструкцій особистості.

Тема 4. Психологічні передумови вибору школярами професії.

Тема 5–6. Класифікація професій за типами, класами, відділами та групами. Професійна придатність та професіоналізм.

Тема 7. Професійна орієнтація в системі підготовки школярів до професійної діяльності.

Тема 8. Форми та методи професійної орієнтації учнів.

Тема 9. Методи діагностування професійно важливих властивостей та якостей школяра.

Тема 10. Основні групи активізувальних профорієнтаційних методів.

Тема 11. Зміст професійної орієнтації школярів у процесі трудової підготовки.

Тема 12. Професійне консультування в системі профорієнтації.

Тема 13. Участь державних центрів зайнятості у професійному самовизначенні й працевлаштуванні населення.

У ході вивчення кожної з означених тем дисципліни підготовлено такі форми роботи: практичні заняття, самостійна робота, питання та завдання для самоконтролю, а також підсумкове тестування з теми, яку вивчали студенти.

У планах практичних занять визначено тему, мету вивчення, обсяг навчального часу, хід заняття тощо. Хід практичного заняття має два блоки завдань: у першому блоці окреслено коло теоретичних питань, котрі здобувач має самостійно засвоїти і дати стислі відповіді; другий блок містить завдання практичного спрямування. Зупинимось більш детально на тематиці практичних занять та завдань для здобувачів вищої освіти.

Практичне заняття 1–2. Професійне самовизначення особистості.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Використовуючи періодичні видання «Психолог», «Практична психологія та соціальна робота», «Дошкільне виховання», скласти добірку статей за темою «Професійне самовизначення особистості».

2. Скласти порівняльний аналіз професійного самовизначення особистості на різних стадіях становлення особистості.

Практичне заняття 3–4. Класифікація професій за типами, класами, відділами та групами. Професійна придатність та професіоналізм.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. За допомогою сучасних джерел інформації підготувати фотоповідомлення про сучасні професії, представлені на ринку праці.

2. Підготувати формули 4–5 сучасних професій.

3. Підготувати 3–4 професіограми сучасних професій.

4. Підготувати презентацію однієї професії (за вибором здобувача).

Практичне заняття 5–6. Форми та методи професійної орієнтації учнів.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Підготувати конспекти профорієнтаційних бесід та консультацій з урахуванням вікових особливостей молодших школярів, підлітків та старшокласників (п'ять конспектів).

2. Підготувати декілька заходів профорієнтаційної роботи у школі.

3. Дібрати приклади профорієнтаційних ігор (дві-три гри).

Практичне заняття 7–8. Методи діагностування професійно важливих властивостей та якостей школяра.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Скласти банк методик діагностування професійно важливих властивостей та якостей школяра.

2. Підготувати для обговорення, аналізу та фрагментарного використання одну з методик: «Квадрат інтересів», «Професійна спрямованість», «Карта інтересів».

Практичне заняття 9–10. Основні групи активізувальних профорієнтаційних методів.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Дібрати три-чотири профорієнтаційні гри.

Практичне заняття 11–12. Професійне консультування в системі профорієнтації.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Підготувати програму роботи, спрямовану на надання допомоги особам, які переживають:

– кризу професійного становлення;

– труднощі у професійному спілкуванні та співробітництві;

– конфлікти.

2. Підготувати програму роботи, спрямовану на надання допомоги особам, які частково втралили працездатність.

Практичне заняття 13–14. Участь державних центрів зайнятості у професійному самовизначенні й працевлаштуванні населення.

Завдання для студентів:

I. Дати відповідь на основні запитання.

II. Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю.

1. Скласти план проведення екскурсії до Державної служби зайнятості для дітей середнього та старшого шкільного віку.

2. Підготувати резюме для працевлаштування за будь-якою спеціальністю (за вибором здобувача).

Такі завдання мають професійне спрямування (спеціальність 012 «Дошкільна освіта»), сприяють активізації професійних знань, навчають устанавлювати міжпредметні зв'язки. Частина практичних завдань мала творчий характер, була спрямована на особистісну оцінку історичних подій національної історії, усвідомлене ставлення до неї.

Значна кількість практичних занять має практичні завдання, які дають змогу не лише закріпити теоретичні знання здобувачів, а й вправляти їх у вміння підготовлювати презентації Microsoft PowerPoint за темою на вибір здобувача.

Завдання для самостійної роботи.

Самостійна робота 1. Підготуйте наочний матеріал (буклет, рекламну брошуру тощо) для проведення профорієнтаційної роботи за спеціальностями: «Вихователь дітей дошкільного віку», «Практичний психолог», «Соціальний працівник».

Самостійна робота 2. Підготуйте картотеку сучасних професій із 15–20 найменувань (у вигляді презентації).

Самостійна робота 3. Підготуйте творчий проєкт за темою «Дитина у світі професій» (можна вибрати одну професію та розробити проєкт для дошкільників).

Після вивчення кожної теми були подані питання та завдання для самоконтролю, які давали змогу перевірити знання здобувачів після вивчення матеріалів, логіку побудови, усвідомлене засвоєння.

Питання для контролю використовувалися з метою перевірки знань здобувачів. Вони були змістовними або структурними. Використані запитання відповідали системі вимог, а саме: чітко формулюванні, взаємопов'язані, у сукупності вичерпували зміст теми, яку вивчали здобувачі, логічно, послідовно висвітлювали великі теми, а також окремі деталі.

Наприкінці вивчення дисципліни було проведено підсумкове тестування з дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи». Під час формування

тестових завдань використовували питання на відповідність, множинний вибір, правильно/неправильно, вбудовані відповіді (пропущені слова).

Висновки і пропозиції. Отже, використання дистанційного курсу для вивчення дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» дало змогу забезпечити якість підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» (освітня програма «Практична психологія»), сприяти розвитку самостійного мислення, пошуку креативних шляхів вирішення поставлених завдань. Здобувачі мали можливість доступу до навчальних матеріалів, які знаходяться в електронному середовищі, у будь-який зручний для них час. Кожен здобувач мав можливість індивідуально вибирати темп, ритм і обсяг навчального матеріалу, необхідний для засвоєння (особистісно-орієнтований підхід). Також здобувачі перетворилися з пасивних споживачів на активних учасників освітнього процесу, підвищилися їхні самостійність і відповідальність за результати своєї діяльності. Це сприяє впевненому формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців.

Список використаної літератури:

1. Демченко М.О. Використання платформи Moodle у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Scientific discussion (Praha, Czech Republic)*. 2018. Vol. 1. № 19. P. 24–28.
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2018).
3. Глазова В.В., Кайдан Н.В. Методичні рекомендації «Організація дистанційного навчання у системі MOODLE» для викладачів вищих навчальних закладів. Слов'янськ : Видавництво Б.І. Маторіна, 2015. 55 с.
4. Осадча К.П., Осадчий В.В. Організаційні проблеми впровадження систем управління курсами у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. URL: <http://2013.moodleboot.in.ua/course/view.php?id=24&lang=ru> (дата звернення: 21.03.2018).
5. Система дистанційного навчання студентів MOODLE. URL: <http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/> (дата звернення: 21.03.2018).
6. Технологія створення дистанційного курсу : навчальний посібник / В.Ю. Биков та ін. ; за ред. В.Ю. Бикова та В.М. Кухаренко. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
7. Фоменко Н.А., Скрипник М.І., Фатхутдінова О.В. Правова педагогіка : навчальний посібник. Херсон : Олді-Плюс, 2015. 326 с.

Amatieva O., Demchenko M. Structure and contents distance courses in discipline «Fundamentals vocational work» to prepare the applicants first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 – Psychology (educational program – Applied Psychology)

The article is devoted to the topical issue of modern higher education – the use of electronic educational resources in the educational process of higher education. The article presents the advantages of introducing electronic educational resources in education. The research on the problems of using electronic educational resources in the educational process of higher education institutions is analyzed. The problems that are solved by higher education seekers and teachers in distance learning are highlighted. It is shown that the effectiveness of distance learning is determined by the use of pedagogical technologies that underlie distance learning courses, and gives a real opportunity to get an education or improve their knowledge in a particular discipline. Particular attention is paid to the analysis of the Moodle learning platform, the advantages of using the Moodle platform in the educational process of higher education, including: the ability to use not only textbooks and manuals, but also additional resources (articles from third-party sites, presentations, etc.); the ability to work with the platform from different places, using a home computer, laptop, tablet or smartphone; independent choice of time and pace of study; opportunity to return to any topic and get acquainted with the theoretical material again; receiving a teacher's consultation at any time (personal messages, comments on assignments). The stages of designing a distance course are analyzed: analysis, design, development, implementation, evaluation. The scientific work is devoted to the search for effective and interesting ways to attract higher education students to distance learning. The structure and content of the distance course in the discipline «Fundamentals vocational work» for the preparation of applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 Psychology (educational program – Practical Psychology). The list of the basic subjects for studying of discipline «Fundamentals vocational work», examples of the basic tasks for mastering of a training material and current control, and also tasks for independent work is resulted.

Key words: distance learning, distance course, distance education, career guidance work, applicants.